

20. Erőhatás távolságfüggésének kimérése neodímium mágnesek között

Feladat:

Egymást taszító, neodímium mágnesek közötti erőhatás távolságfüggésének kimérése.

Szükséges eszközök:

Két darab henger alakú neodímium mágnes (például átmérő: 10 mm, magasság: 20 mm); egyvékony, hosszú, egyik végén zárt plexicső, amelynek belső átmérője kissé nagyobb a mágnesek átmérőjénél; fahasáb, melynek közepén furat található (abba lehet beilleszteni a plexicsövet); különböző tömegű, lehetőleg ólomból vagy rézből készült hengerek, melyek beleférnek a plexicsőbe; műanyag vonalzó; digitális mérleg.

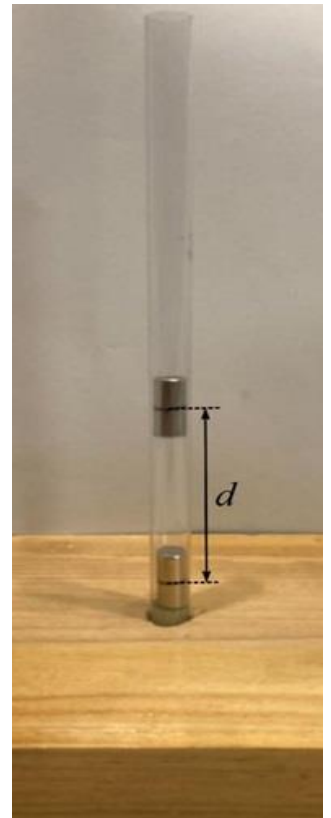
A mérés leírása:

A mérőhelyen egy olyan összeállítás áll rendelkezésre, mint amit a jobb oldalon látható fénykép mutat. A plexicsőben két neodímiummágnes található, melyek taszítják egymást. Óvatosan szedje szét az összeállítást, a fahasábot helyezze a mérlegre, majd tárazza (nullázza) a mérleget. Végül helyezze az egyik mágnes a fahasáb tetejére, és határozza meg a tömegét. (A másik mágnes maradjon a plexicsőben, és figyeljen arra, hogy a nagyon erős mágnesek ne csapódjanak egymáshoz. A tömegmérésnél a fahasábra azért van szükség, hogy az erős mágnes ne befolyásolhassa a mérleg működését.) Rakja össze az összeállítást az eredeti formájában. Vigyázzon arra, hogy a mágnesek taszítsák egymás.

Mérje le a mérőhelyen lévő ólomból vagy rézből készült fémhengerek tömegét! Jegyezze fel az adatokat!

Mérje meg műanyag vonalzóval a mágnesek bejelölt középvonalának a távolságát. Majd kezdje az ólomból vagy rézből készült hengerekkel felülről terhelni a felső mágneset, és minden egyes terhelésnövelésnél mérje le a mágnesek középvonalának a távolságát. A terhelést addig növelje, ameddig be nem telik a terhelő súlyokkal a plexicső.

Útmutatás: Megmutatható, hogy a mágnesek között ható erő a következő alakban írható fel: $F = Ad^n$, ahol A egy állandó, d a középvonalak közötti távolság, n pedig egy hatványkitevő.

- Számítsa ki a különböző terhelések esetében a mágnesek között ható F taszítóerő nagyságát newton-egységben! Foglalja táblázatba ezeket a taszítóerőket és a hozzájuk tartozó középvonalak közötti d távolságot milliméter egységben!
- Rajzolja fel az $F-d$ grafikont!
- Egészítse ki a táblázatot úgy, hogy abban szerepeljen az F erő értékének a logaritmusa, továbbá a d távolság értékének a logaritmusa! Bármilyen alapú logaritmust használhat, például 10-es alapú logaritmust. Ábrázolja $\log(F)$ -et $\log(d)$ függvényében milliméterpapíron, és a kapott pontokra minél jobban illeszkedő egyenest rajzoljon bevonalzóval!
- Az adatokra illesztett egyenes meredekségéből határozza meg a mágnesek közötti taszítóerő távolságfüggésének hatványkitevőjét!

Mérés menete:

Mérleg segítségével meghatároztuk a fakocka és a cső együttes tömegét.

Majd a csőbe helyezve egyenként a mágneseket az együttes tömegből meghatározzuk a mágnesek tömegét.

Bár a sűrűség mintáknál fel van tüntetve az adott testek tömege, de határozzuk meg a mérleg segítségével, mert 0,01 gramm pontossággal adja meg a testek tömegét grammban, míg a mintáknál megadott érték csak egy tizedesjegy van feltüntetve.

A mágnesek és a testek tömegének értékei:

test	tömeg (gramm)		
mágnes (M)	17,69	17,23	
ólom (Pb)	11,32	11,13	
Réz (Cu)	8,81	8,81	8,81
réz.cink (Cu-Zn)	8,25	8,25	8,25

Mivel a mágnes tömegei különböztek, ezért a kisebb tömegű mágneset helyeztük a cső aljára.

A feladatban a középvonalak távolságát kellett volna leolvasni, de ez technikai okok miatt elég nehézkes volt. Mindkét mágnes hossza 30 mm, így a középvonaluk 15 mm-re van a végétől, ezért a két mágnes közötti távolságot olvastuk le, majd ehhez minden esetben 30 mm-t adtunk hozzá. Ezt a növelt értéket tüntettük fel a táblázatban.

A csőbe helyeztük a másik mágnes is, úgy, hogy az azonos pólusok legyenek egymás felé, majd leolvastuk a köztük lévő értéket a milliméterpapíron.

Ezután a mágnesre raktuk egyenként a testeket és minden esetben leolvastuk a mágnesek között lévő távolságot.

A testek kiválasztásánál ügyeltünk arra, hogy ne legyenek mágnesezhetőek.

A táblázatban feltüntettettük a felül lévő test ill testek együttes tömegét ill az erőt, melynek meghatározásánál $g=9,8 \text{ m/s}^2$ -tel számoltunk. valamint a d távolságot mm-ben.

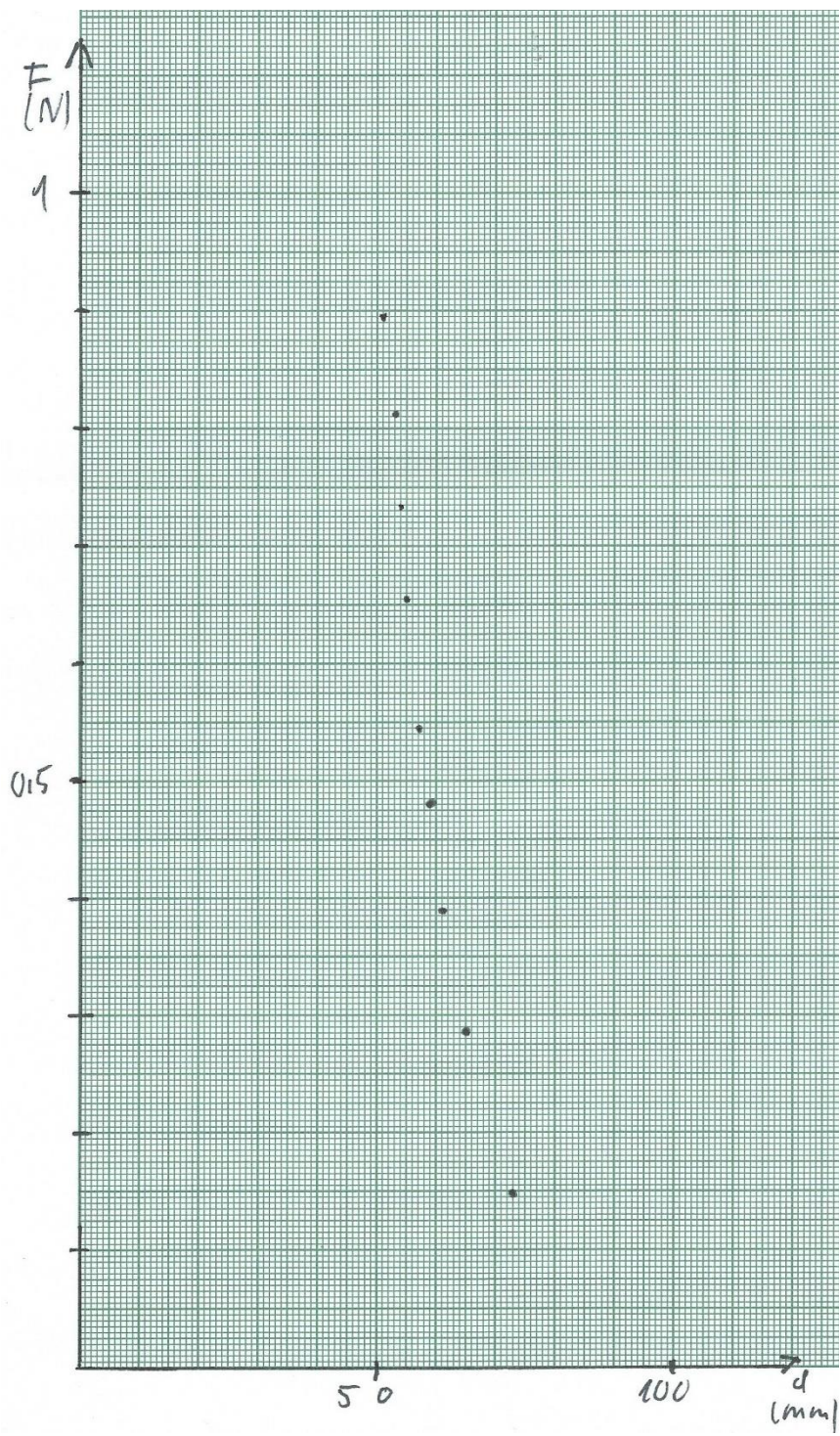
A mágnesek között ható erő a következő alakban írható fel: $F = A d^n$, ahol A egy állandó, d a középvonalak közötti távolság, n pedig egy hatványkitevő.

Vettük mindkét oldal logaritmusát (lg ill ln)

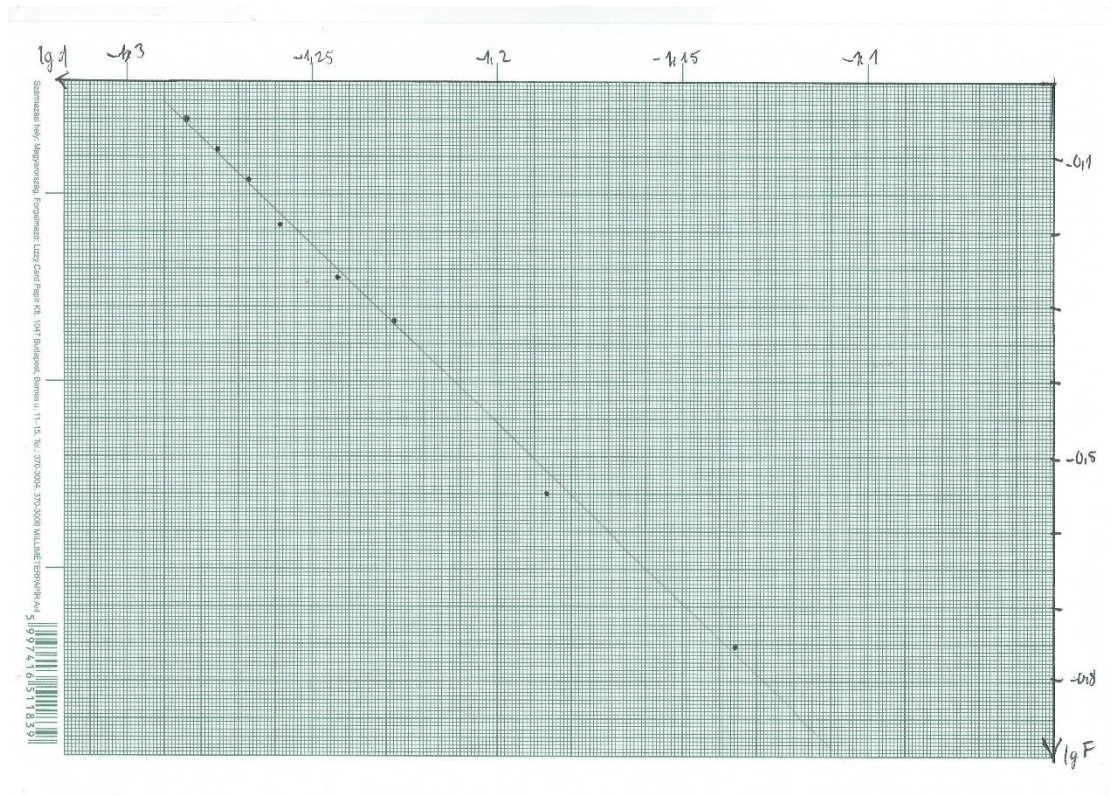
Szintén táblázatban rögzítettük az lg F , lg d valamint az ln F és ln d értékeket. Itt a d értékét már méterben számoltuk.

test	tömeg (g)	erő (F) (N)	távolság (d) (mm)	lg (F)	lg (d)	ln (F)	ln (d)
M	17,69	0,1734	73	-0,761	- 1,1367	- 1,7524	- 2,617
M+Pb	29,01	0,2843	65	- 0,5462	- 1,1871	- 1,2577	- 2,733
M+Pb+Pb	40,14	0,3934	61	- 0,4052	- 1,2147	-0,933	- 2,797
M+Pb+Pb+Cu	48,95	0,4797	59	-0,319	- 1,2291	- 0,7346	-2,83
M+Pb+Pb+2Cu	55,44	0,5433	57	-0,265	- 1,2441	- 0,6101	- 2,865
M+Pb+Pb+3Cu	66,57	0,6524	55	- 0,1855	- 1,2596	- 0,4271	-2,9
M+Pb+Pb+3Cu+(Cu-Zn)	74,82	0,7332	54	- 0,1348	- 1,2676	- 0,3103	- 2,919
M+Pb+Pb+3Cu+2(Cu-Zn)	83,07	0,8141	53	- 0,0893	- 1,2757	- 0,2057	- 2,937
M+Pb+Pb+3Cu+3(Cu-Zn)	91,32	0,8949	52	- 0,0482	-1,284	-0,111	- 2,957

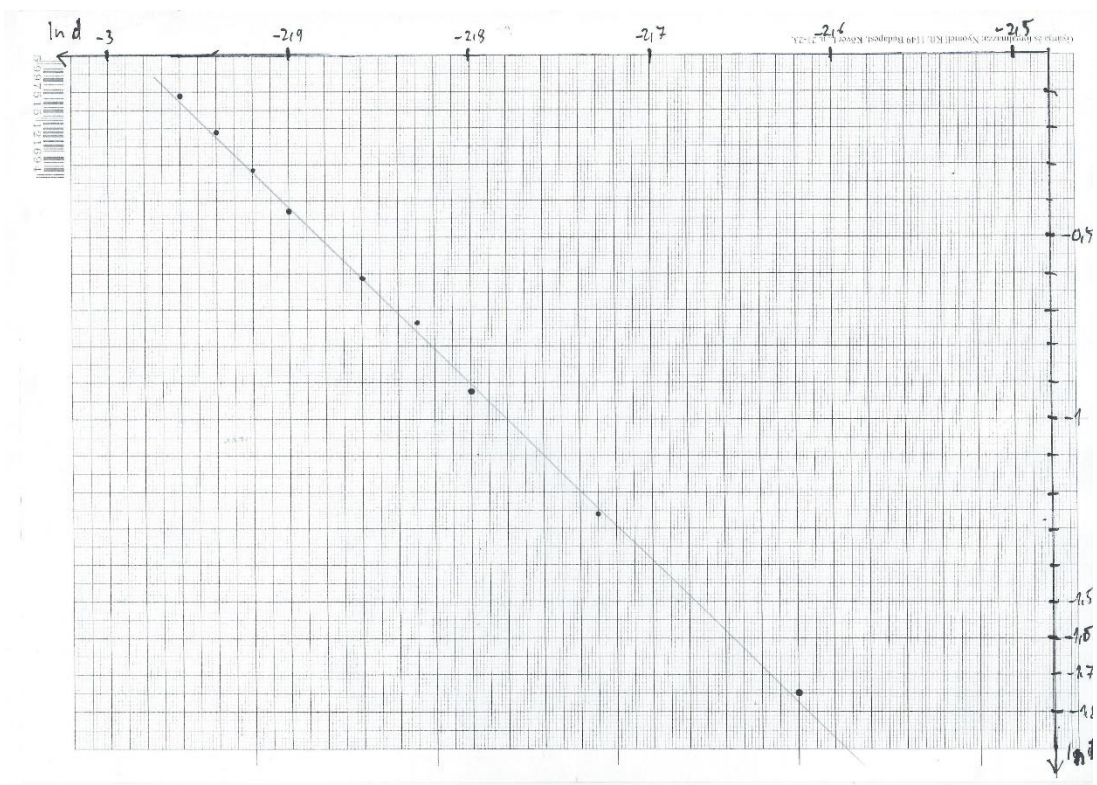
Ábrázoltuk az erőt a távolság függvényében (F-d)

Ábrázoltuk az $\lg(F) - \lg(d)$ függvényt

Ábrázoltuk az $\ln(F) - \ln(d)$ függvényt

Az így kapott lg és ln értékeket ábrázoló függvényeknél az pontok megközelítőleg egy egyenesen helyezkednek el, így egy egyenest fektettünk rájuk. Ezen egyenesek meredeksége pedig megadja az n hatványkitevőt.

Mindkét egyenesen kiválasztottunk két jól leolvasható pontot és meghatároztuk az egyenes meredekségét.

$$n = \frac{\Delta \lg(F)}{\Delta \lg(d)} \quad \text{valamint} \quad n = \frac{\Delta \ln(F)}{\Delta \ln(d)} \quad \text{összefüggések alapján}$$

lg (d)	lg (F)			ln (d)	ln (F)		
-1,25	-0,22	n=	-4,75	-2,963	-0,1	n=	-4,7138
-1,15	-0,695			-2,666	-1,5		

Hiba lehetőségek:

- Mérési hiba. Bár a mérleg 0,01 gramm pontossággal mér ,ebből is adódhat valamennyi hiba, de ez nem számottevő.
- Leolvasási hiba.

A mérésnél mm beosztást használtunk ez is okozhat pontatlanságot, ráadásul a cső falán néztük ami szintén hibát okozhat, he nem pont merőlegesen nézzük a mágnes alját.

Grafikon esetén egyrészt adódhat hiba az egyenes illesztésekor valamint a meredekség meghatározásánál a rácpontok leolvasásánál. (Ezt most a grafikon szkennelésével és nagyításával próbáltam most csökkenteni, vizsgán viszont nincs erre lehetőség)